Улаан-Үдэ хотын захиргаанай һуралсалай талаар хороон
Улаан-Үдэ хотын нютагай засагай бэеэ дааһан һургуулиин урдахи һуралсалай эмхи зургаан «Номина» гэһэн 1-дэхи хүүгэдэй сэсэрлиг
670049 Улаан-Үдэ хото, 104-дэхи мкр., 7 гэр, утаһан 37-94-02
сайт: https://nomina-uu.tvoysadik.ru/, эл. хаяг: nomina-ds@yandex.ru

Он жэлэй эрьесын эхин – Сагаалган

БАР ЖЭЛЭЙ НААДАН

(хоёрдохи багашуулай бүлэгэй хүүгэдтэ үнгэргэхэ хэмжээ ябуулгын сценари)

Зохёогшо: Раднажапова
Цыбегмит Цыренсамбуевна,
буряад хэлэнэй багша

Улаан-Үдэ хото
2022 он

Сагаан һара (Сагаалган) эртэ урда сагһаа монгол угсаата арадуудай, элинсэг хулинсагуудаймнай тэмдэглэжэ байһан, сагаан сэдьхэл, арюун сагаан һанаа, алибаа арюун нангин бүхэниие сагаан үнгэтэй адли шэнги хүндэлэн, һүн шэнги сагаан гэжэ сэдьхэжэ ябаһан арадай заншалта һайндэр мүн.

Зүүн зүгэй литээр шэнэ жэлэй морилһон ушарта дашарамдуулан, уһан хара бар жэлые угталгын найр нааданай сценари хүүгэдэй сэсэрлигүүдэй буряад хэлэнэй багшанар болон хүмүүжүүлэгшэдтэ дурадханабди.

Тус хэмжээ ябуулга үнгэргэлгэ иимэ шатануудһаа бүридэнэ:

1. *Бэлэдхэлгын шата*:

- хэмжээ ябуулгын сэдэб, түхэл шэлэн тодорхойлго;
- хэмжээ ябуулгын ябасын түсэл зохёолго;
- мультимедийнэ онол арганууды хэрэглэлгэдэ абяанай болон видеоматериал, зурагууды согсолон бэлдэлгэ;
- хүүгэдтэй «Сагаалган» гэһэн сэдэбээр уридшалан хөөрэлдөө ябуулга;
- хүүгэдэй зурагууд болон уран бүтээлнүүдэй үзэсхэлэн шэмэглэлгэ;
- үнгэргэхэ байра доторoo шэмэглэлгэ;
- хүүгэдтэ болон гэртэхиндэ урилгын афиша бүтээлгэ, танилсуулга.

2. *Гол шата*:

- хэмжээ ябуулгын сценари бэшэлгэ;
- үйлэдэгшэ нюурнуудта хубсаһа хунар (костюмуудые) бэлдэлгэ;
- хэмжээ ябуулга үнгэргэлгэ.

3. *Түгэсхэлэй шата*:

- хэмжээ ябуулгын ябаса зүбшэн хэлсэлгэ;
- хэмжээ ябуулгын эффективность сэгнэлгэ.

Хэмжээ ябуулгын сэдэб. Эпиграф: «Бар жэлэй наадан». *Он жэлэй эрьесын эхин – Сагаалган.*

Хэмжээ ябуулгын түхэл: зүжэглэмэл нааданай зүйлтэй һайндэр.

Хэмжээ ябуулга үнгэргэхэ үдэр, байра: февралиин 25, хүгжэмэй танхим.

Зорилгын аудитори (хабаадагшад): «Галхан» гэһэн монолингвальна хоёрдохи багашуулай бүлэгэй хүүгэд.

Эмхидхэгшэд: хүмүүжүүлэгшэ, буряад хэлэнэй багша

Үйлэдэгшэ нюурнууд: бар, баабгай, шоно, хэрмэн, шандаган.

Зорилгонууд: хүүгэдые зүжэглэмэл нааданай хүсөөр Сагаа һарын баяр ёһололтой танилсуулга, аман хэлэлгэ ба зохёохы шадабари хүгжөөлгэ, буряад арадай соёл, заншалнуудта һонирхол татуулан, гэр бүлын һургаалнуудай ёһоор хүмүүжүүлгэ.

Ёһо заншалнууд: амаршалха, золгохо гурим,

һургаалнууд: «Аха зониие, эжы абаяа хүндэлхэ», «Эбтэй ябаха», «Хамтын ажал хүсэтэй»,

Шэмэглэлгэ: тайзанай ара талада хүхэ хүшэгэ татаатай, гэрэл татама ялалзама баглаа сэсэг (гирлянда) носоотой, талмай дээрэ сагаан бүд дэлгээтэй, хүбхэн эндэ-тэндэ табигданхай, сahаханууд хахуулиин оohорто үһээһөө үлгөөтэй, тайзанай хоёр тала сагаан бүдөөр ойн маягаар бүтээгдэнхэй, ханада хүүгэдэй үнгэтэ зурагууд, ханын дэргэдэ - уран һайхан бүтээлнүүд дэлгээгдэнхэй.

Хэрэглэхэ хэрэгсэлнүүд: ноутбук, проектор, экран, хүгжэмэй колонка, микрофон, прожектор.

Декораци. Реквизит. Атрибудууд: хүндытэй модон, баабгайн эшээн.

Хэмжээ ябуулгын ябаса (байгуулга):

Үхибүүд хүгжэмэй танхим руу хоёр хоёрооро
фанфара болон буряад хүгжэм доро ороно, һуринуудаа эзэлнэ.

Экран дээрэ видеоролик харуулга (Хабсаргалта 1)

Арбан хоёр жэлэйнгээ
Анханһаа тааруу нэрэнүүдтэй
Ази түбиин арадуудай
Алдарта нэгэ һайндэрынь
Сагаан һара болодог юм,
Сагаалган гэжэ нэрлэдэг юм.

Үргэн таладаа бэлшэдэг

Үхэр жэлнай мордожо,
Баян тайгадаа байрладаг
Бар жэлнай морилбо.

Цындыма Бабуева

«Үбэлэй ой» слайд дээрэ (Хабсаргалта 2)

Ой тайга. Одо мүшэд онигошолдоно. Сahаар хушаатай модод hарын туяанда дуурана. Гэнтэ эндэ тэндэ hаршаганаан, шара шубуунай абяан хаа-яахан дуулдана. Байгаали дууранхай, баабгай эшээндээ унтанхай.

Сагаахан шандаган харайжа ябана. Тэрээнhээ сошоод, **Хэрмэн** модоной хүндыhөө булталжа:

- Аргаарыш даа, Шандаган! Шоно ерэжэ болохол! Хэн шамайе намнаа бэ? – гэбэ.

Шандаган: - Борохон хэрмэн абгай, мэндээ! Би даараад, гүйжэ ябанаб.

Хэрмэн: - Аа, зай, тиигэбэл, ши эндэхэнэ, энэ модоной хүндыдэ хороод хэбтэ.

Шандаган: - Зай, hайнта даа, абгай! *(Тэрэ модоной хүндыдэ хоробо).*

Энэ үедэ Хүхэ Шоно дааранхай, үлэнхэ туранха юумэн дохолон, тэндэ дүтэлбэ. Агаар унхидан:

Шоно: - Ауу! Ауу! Ямар хүйтэн гээшэб! Бррр… Үгы тэрэ мүнөөхи Шандагамни хаана гээшэб? Одоол хүсэбэб гэжэ hанаа hэм. Тархиш тэрээхэниие барижа эдеэ haa…

(амаяа тамшаана) Бай?.. Хэнэй эндэ үнэр бэ, хэнэй эндэ мүр бэ? *(Газар унхидана. Унхида унхидаһаар, тархияа нэгэ нүхэн руу шаажархиба).*

«Баабгалдай» гэһэн дуун (Хабсаргалта 3)

Тэндэнь **Баабгай** эшээн соohоо hуняан гаража ерэбэ:

- Аааа! Бааа! Хэн бэ энэ, юун хэрэгтэйб шамда?

Шоно: - Ахай, ахай, хүлисыт, би мэдэнгүй таниие hэрюулээб, хүлисыт даа!

Баабгай: - Ааа, Баа, ши Шоно дүүхэйбши, тэнэг даһаа, хүниие яахаяа hэрюулээбши, миил шамайе мүнөө, *– гээд, Баабгай Шоные бажууха гэжэ байтарнь, гэнтэ хажуудань Бар hүрөөд буушаба.*

Бар: - Ааа! Хаа! Минии номгон тайга соо энэ юун боложо байнаб?! *-гэжэ аймшагтайгаар hэрхирбэ.*

- Бар хаан, хүлисыт даа, хайрлыт даа, би гэмтэй бэшэлби. Энэ муу Хүхэ Шоно дүүхэй намайе унтажа байтарни hэрюулээ, - гэбэ **Баабгай.**

Бар: - Ааа! Хаа! Ши, муу Хүхэмдэг даһаа, юундэ унтажа байгаа ахай Баабгайе hэрюулбэш, хэлэ үтэр намда!

Шоно *айжа, hүүлээ хабшан:* - Бар хаан, хайрлыт намайе, би гэмтэй бэшэлби, би Шандага намнажа ябаад, мэдэнгүй Ехэ Ахайе hэрюулжэрхёоб, хүлисэгты намайе!

Бар хаан: - Ааа! Хаа! Теэд тэрэ шандаганшни хаана бэ, хара худалшан?!

Гэнтэ модоной хүндыhөө аймхай абяан дуулдажа:

Шандаган: - Бар Ехэ Хаан Эсэгэ! Би сагаахан Шандаганби. Даараад, голоо хүлдэн алдахадаа, дулаасаха гэжэ гүйжэ ябааб. Тиихэдэмни энэ Шоно ахай намайе намнаа. Хайрлыт даа, Хаан Бар.

Бар Хаан: - Гара наашаа, Шандаган, хэншье шамайе мүнөө эдихэгүй!

Шандаган хүндыhөө гарана. Энэ үедэ модон дээрэһээ **Хэрмэн** *абгай:*

- Бар Хаан, Шандаган гэмтэй бэшэ, би хаража байгааб. Шоно ахайшье гэмтэй бэшэ. Тэрэ мэдэнгүй, Баабгай Ехэ ахайе hэрюулээ, хүлисэгты маниие! **Бар Хаан:** - Зай, тиигэбэл, хэншье гэмтэй бэшэ ха юм даа. Таанад ябаха тээшээ ябагты, шууяа бү

татагты! Минии жэл гараба, битнай хоёр хүлтэй аханартаа ошохомни, Шэнэ жэлээр амаршалхамни.

«Сагаан һараар, Сагаалганаар!» гэһэн дуун зэдэлнэ (Хабсаргалта 4)

Үхибүүд хадагуудаа баряад, Бар жэлээ угтана.

Бар жэл: Амар мэндэ, үхибүүд!

Үхибүүд: Мэндээ, Бар жэл! *(тэдэнэр хадагаа барина)*

Бар жэл: Зай, үхибүүд, хэр һайн үбэлжэбэт? Юу хэжэ шадахабта?

Хүбүүн: Дуу дуулажа шадахабди!

Бар жэл: Зай, дуулагты, би шагнахам.

Үхибүүд дуу «Сагаалган» гэһэн дуу дууланад (Хабсаргалта 5)

Бар жэл: Үшөө юу хэжэ шадахабта?

Басаган: Хатаржа шадахабди!

Үхибүүд хатарнад (Хабсаргалта 6)

Багша: Манай үхибүүд бэрхэнүүд юм. Танда гоё зураг зураа, тэрэнээ бэлэг болгон барина. Үшөө ёохор татадаг. Зай, ёохороо татая!

Ёохор (Хабсаргалта 7)

«Сагаа һараар амаршалнаб» гэһэн дуун зэдэлнэ (Хабсаргалта 8)

Үхибүүд гэртэхиндээ бэлдэһэн бэлэгүүдээ (шэдитэ угалзануудаар шэмэглэһэн сааргһан ханзануудые, уран бүтээлнүүдые) баринад, Сагаа һараар амаршалнад.

Һайндэрэй дүүрэхэдэ, хабаадагшад, харагшад ехэл хүхюутэйнүүд, өөһэд дундаа харилсана. Тиихэ үедөө үнгэрһэн хэмжээ ябуулга тухай һанамжануудаараа хубаалдана.

Хабсаргалтануud

1. https://youtu.be/cjuWblXjBdA
2. Слайд «Үбэлэй ой»
3. «Баабгалдай» гэһэн дуун.
4. «Сагаан һараар, Сагаалганаар!» гэһэн дуун.
5. «Сагаалган» гэһэн дуун. Үг. Г. Дашабыловай, хүгж. С. Улахановагай.

1. Уужам, уужам Буряадайм
Ууган заншалаар
Уураг, айраг табингаа
Буужал айлшалааш.
Дабталга: Сагаалган, Сагаалган -
Сарюун һарамнай,
Сагаалган, Сагаалган –
Сагайл нарамнай.

2. Дууһан, дууһан бидэндээ
Дүүрэн жаргалые,
Тайбан байдал үреэгээд,
Таатай буубалши.
Дабталга:
3. Аажам, аажам Буряадайм
Аалин сэдьхэлээр
Айдар наһым нэмээгээд
Айлшан буубалши.
Дабталга:

6. «Хатар наадан» гэһэн дуун.
7. Ёохорой дуун.
8. «Сагаа һараар амаршалнаб» гэһэн дуун.